

NÕUKOGU SOOVITUS,**13. juuli 2018,****milles käsitletakse Läti 2018. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Läti 2018. aasta stabiilsusprogrammi kohta**

(2018/C 320/13)

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrust (EÜ) nr 1466/97 eelarveseisundi järelevalve ning majanduspoliitika järelevalve ja kooskõlastamise tõhustamise kohta, ⁽¹⁾ eriti selle artikli 5 lõiget 2,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitusi,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone,

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

ning arvestades järgmist:

- (1) Komisjon võttis 22. novembril 2017 vastu iga-aastase majanduskasvu analüüsi, mis tähistab majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta (2018) algust. Selles võeti nõuetekohaselt arvesse Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni poolt 17. novembril 2017 välja kuulutatud Euroopa sotsiaalõiguste sammast. Euroopa Ülemkogu kiitis 22. märtsil 2018 heaks iga-aastases majanduskasvu analüüsis esitatud prioriteedid. Samuti võttis komisjon 22. novembril 2017 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1176/2011 ⁽²⁾ alusel vastu häiremehhanismi aruande, milles Lätit ei nimetatud ühe liikmesriigina, kelle olukorda tuleb põhjalikult analüüsida. Samal kuupäeval võttis komisjon vastu ka soovitusel euroala majanduspoliitikat käsitleva nõukogu soovitusel kohta, mille Euroopa Ülemkogu kiitis heaks 22. märtsil 2018. Nõukogu võttis 14. mail 2018 vastu soovitusel euroala majanduspoliitika kohta ⁽³⁾ („euroala soovitus“).
- (2) Kuna Läti rahaühik on euro ning majandus- ja rahaliidu riigid on üksteisega tihedalt seotud, peaks Läti tagama euroala soovitusel täieliku ja õigeaegse täitmise, nagu on kajastatud allpool esitatud soovitusel, eelkõige soovitusel 1 ja 2.
- (3) 2018. aasta aruanne Läti kohta avaldati 7. märtsil 2018. Selles hinnati Läti edusamme nõukogu poolt 11. juulil 2017 vastu võetud riigipõhiste soovitusel ⁽⁴⁾ täitmisel, varasematel aastatel vastu võetud riigipõhiste soovitusel järelemeetmeid ja Läti edusamme strateegia „Euroopa 2020“ riiklike eesmärkide suunas liikumisel.
- (4) Läti esitas 11. aprillil 2018 oma 2018. aasta riikliku reformikava ja 16. aprillil 2018 oma 2018. aasta stabiilsusprogrammi. Selleks et võtta arvesse kõnealuste dokumentide omavahelisi seoseid, hinnati neid ühel ja samal ajal.

⁽¹⁾ EÜTL 209, 2.8.1997, lk 1.⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. novembri 2011. aasta määrus (EL) nr 1176/2011 makromajandusliku tasakaalustamatuse ennetamise ja korrigeerimise kohta (ELT L 306, 23.11.2011, lk 25).⁽³⁾ ELT C 179, 25.5.2018, lk 1.⁽⁴⁾ ELT C 261, 9.8.2017, lk 1.

- (5) Asjaomaseid riigipõhiseid soovitusi on võetud arvesse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide 2014.–2020. aasta programmide koostamisel. Nagu on ette nähtud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013⁽¹⁾ artikliga 23, võib komisjon juhul, kui on vaja toetada asjaomaste nõukogu soovitude rakendamist, nõuda, et liikmesriik vaataks läbi oma partnerluslepingu ja asjaomased programmid ning teeks nende muutmise ettepanekud. Suunistes, kuidas rakendada meetmeid Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide tõhususe sidumiseks usaldusväärse majandusjuhtimisega, esitas komisjon täiendavad üksikasjad selle kohta, kuidas ta kõnealust sätet kavatseb kasutada.
- (6) Läti suhtes kohaldatakse praegu stabiilsuse ja kasvu pakti ennetuslikku osa. Oma 2018. aasta stabiilsus-programmis on valitsus ette näinud, et nominaalne eelarvepositsioon halveneb ning puudujääk, mis 2017. aastal oli 0,5 % SKPst, suureneb 2018. ja 2019. aastal 0,9 %-ni SKPst, ent 2020. ja 2021. see väheneb ja jõuab 0,4 %-ni SKPst. See areng on kooskõlas keskpika perioodi eelarve-eesmärgiga, milleks on struktuurne eelarvepuudujääk 1 % SKPst, ja lubatud kõrvalekalletega, mis põhinevad pensionireformil ja tervishoiusektori struktuurireformi klauslil. Ümberarvutatud⁽²⁾ struktuurse eelarvepositsiooni puudujääk peaks prognoosi kohaselt suurenema: 2017. aastal oli see – 1,2 % SKPst, 2018. aastal peaks see jõudma – 1,7 %-ni SKPst ning 2019. aastal vähenema – 1,5 %-ni SKPst. 2018. aasta stabiilsusprogrammi kohaselt väheneb valitsemissektori võla suhe SKPsse 40,1 %-lt SKPst 2017. aastal 36 %-le SKPst 2021. aastal. 2018. aasta stabiilsusprogrammi prognoosid SKP kasvu kohta näivad võrreldes komisjoni prognoosiga 2018. aastaks silmatorkavalt optimistlikud ja 2019. aastaks usutavad. Eelarvepositsiooni ohustavad riskid näitavad langustendentsi – selle põhjuseks on maksukuulekuse parandamise meetmete tootluse optimistlik prognoos.
- (7) 11. juulil 2017 esitas nõukogu Lätile soovitus saavutada 2018. aastal oma keskpika perioodi eelarve-eesmärk, võttes arvesse lubatud ajutisi kõrvalekaldeid, mis on seotud süsteemse pensionireformi ja struktuurireformide rakendamisega. See on kooskõlas valitsemissektori esmaste netokulude⁽³⁾ maksimaalse nominaalse kasvumääraga 6,0 % 2018. aastal, mis vastab struktuurse eelarvepositsiooni lubatud halvenemisele 0,3 % SKPst. Komisjoni 2018. aasta kevadprognoosi kohaselt on 2018. aastal oht kalduda keskpika perioodi eelarve-eesmärgist oluliselt kõrvale. Tänu 2017. aasta oodatust parematele tulemustele võib selline oht olla 2018. aastal siiski väiksem. Samal ajal osutab komisjoni 2018. aasta kevadprognoosil põhinev usutavusvahend suurele ebakindlusele Läti SKP lõhe hinnangus, mis on tehtud ühiselt kokku lepitud meetodikat järgides. Kui need osutuvad tõeseks, käsitletakse neid tegureid 2018. aasta järeldamises 2019. aasta kevadel.
- (8) 2019. aastal peaks Läti saavutama oma keskpika perioodi eelarve-eesmärgi, arvestades talle 2017.–2019. aastaks lubatud ajutist kõrvalekallet, mis on seotud struktuurireformi rakendamisega tervishoiusektoris. Selleks ei tohi valitsemissektori esmaste netokulude nominaalne kasvumäär 2019. aastal ületada 4,3 %, mis vastab struktuurse eelarvepositsiooni nõutud paranemisele 0,4 % SKPst. Komisjoni 2018. aasta kevadprognoosi kohaselt on oht, et 2019. aastal ning 2018. ja 2019. aasta kokkuvõttes kaldutakse sellest nõudest oluliselt kõrvale. Üldiselt on nõukogu seisukohal, et alates 2018. aastast tuleks võtta stabiilsuse ja kasvu pakti nõuete täitmiseks vajalikke meetmeid.
- (9) Sissetulekud jaotuvad Lätis ebavõrdselt. Kõige rikkama 20 % ja kõige vaesema 20 % hulka kuuluvate leibkondade sissetulekute suhe oli 2017. aastal 6,3, mis oli üks liidu kõrgemaid näitajaid, kuna maksusoodustuste süsteemi kaudu ei jaotata sissetulekuid piisavalt ümber. Läti maksusüsteem on põhjalikult läbi vaadatud ja üksikisiku tulumaksu astmelisust suurendatud, ent madalapalgaliste maksukiil on endiselt suhteliselt suur ega innusta inimesi ametlikke töösuhteid sõlmima. Maksureform on olnud piiratud, sest eesmärki nihutada maksukoormus allikatele, mis ei pärsi nii tugevalt majanduskasvu, ja poliitilist eesmärki suurendada maksutulu osa SKPs, ei ole piisavalt saavutatud. Maksutulu vähenen osa SKPs piirab avalike teenuste jätkusuutlikuks osutamiseks ja sotsiaalseks kaasamiseks vajalikke ressursse. Võrreldes teiste liidu riikidega, kasutatakse omandi- ja kapitalimaksude tulupotentsiaali liiga vähe. Ehkki maksudest kõrvalehoidumise vastases võitluses on tehtud mõningaid edusamme, valmistab maksukuulekus endiselt tõsiseid probleeme.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320).

⁽²⁾ Tsükliliselt kohandatud eelarvepositsioon, milles ei ole arvesse võetud ühekordseid ja ajutisi meetmeid ning mille komisjon on ümber arvutanud ühiselt kokku lepitud meetodika kohaselt.

⁽³⁾ Valitsemissektori esmased netokulud saadakse, kui valitsemissektori kogukuludest arvatakse maha intressikulud, liidu programmidele tehtavad kulutused, mis korvatakse täielikult liidu fondide tuludest, ja kaalutusõigusevälised muudatused töötuskindlustushüvitise kuludes. Valitsemissektori rahastatud kapitali kogumahutused põhivarasse on jaotatud nelja aasta peale. Kaalutusõigusel põhinevad tulumeetmed või õigusaktide kohane tulude suurendamine arvatakse sisse. Ühekordsed tulu- ja kulumeetmed arvatakse välja.

- (10) Sotsiaalse turvavõrgu nõrkusi kajastab vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste suur osakaal ning see osutab miinimumsissetuleku, pensionide ja puuetega inimeste kaasamisega seotud probleemidele. Puuetega inimeste ja eakate vaesuse määr on viimastel aastatel tõusnud ning püsib liidu kõrgeimate hulgas. 2014. aastal välja kuulutatud miinimumsissetulekutaseme reformi ei ole rakendatud ning see avaldab negatiivset mõju kõige vaesematele leibkondadele. Sotsiaalabi piisavus on suurenenud vaid vähesel määral ja püsib endiselt madal. Vanaduspensioni miinimummäära ei ole 2006. aastast saadik tõstetud. Väga halbades tingimustes elavate inimeste osakaal on üks liidu suurimaid ja sotsiaaleluruumide pakkumine napp.
- (11) Tööturu olukord on negatiivse demograafilise arengu ja väljarände tõttu pingestumas. Tööhõive suurenemist pärsib üha enam tööjõu vähenev pakkumine ning tööhõivevõimalused on eri piirkondade ja oskuste eri tasemetel erinevad. Kutsehariduse ja -õppe õppekavade reform, mille eesmärk on viia haridus vastavusse tänapäeva oskustajadustega, on edenenud. Selle täielikuks rakendamiseks ning nii esma- kui ka jätkukutsehariduses ja -õppes osalevate inimeste arvu suurendamiseks tuleb siiski teha veel jõupingutusi. Sotsiaalpartnerite ja ettevõtjate osalusel on hakatud rakendama uut, töökohal toimuvat väljaõppe kava. Paraku on selle kava alusel registreerunud vaid väike arv õppureid. Täiskasvanuõppes osalemine on vaid veidi suurenenud ja töötute osalemine aktiivsetes tööturumeetmetes on väiksem kui enamikus teistes liikmesriikides. Väheste oskustega isikute suure töötuse kontekstis tekitab selline olukord muret. Laiemas kontekstis on oluline suurendada sotsiaalpartnerite suutlikkust, et soodustada nende osalust.
- (12) Reforme on ellu viidud tervishoiusüsteemis. Tervishoiu suurem rahastamine peaks aitama vähendada mõningaid juurdepääsupiiranguid, mis on seotud teenuste pakkumise aastaste piirangute ja pikkade ootejärjekordadega. Tervishoiuteenuste riiklik rahastamine püsib paraku ikka veel tunduvalt allpool liidu keskmist ja tõhususe suurendamise meetmed, sealhulgas tõhusad ennetusmeetmed, haiglasectori ühtlustamine, esmatasandi arstiabi parandamine ja kvaliteedijuhtimine, tuleb alles rakendada. Tervisenäitajad on võrdlemisi kehvad ja kõik inimesed ei pääse taskukohastele tervishoiuteenustele aegsasti juurde. Levinud komme, mille kohaselt patsiendid tasuvad tervishoiuteenuste eest sageli omast taskust, ja teenuste jagunemine kahte kategooriasse („täisteenused“ ja „miinimumteenused“) võib mõne rühma juurdepääsu nendele teenustele piirata ja tuua kaasa negatiivsed tervisenäitajad.
- (13) Ettevõtluskeskkonda kahjustavad reguleerimise kvaliteedi puudujäägid ning avaliku halduse vähene tõhusus ja tulemuslikkus. 2017. aastal võttis valitsus vastu ulatuslikku reformikava vähem mahuka ja professionaalsema avaliku sektori saavutamiseks, püüdes parandada tõhusust töötajate arvu vähendamise ja tugifunktsioonide tsentraliseerimise teel ning tugevdada samal ajal töö tasustamist tulemuste järgi ja suurendada läbipaistvust. See kava piirdub aga üksnes keskvalitsustasandiga, hoolimata asjaolust, et tõhusust saaks olulisel määral suurendada ka kohalike omavalitsuste tasandil. Riigile kuuluvaid ettevõtteid, mis moodustavad märkimisväärse osa majandusest, koordineeritakse valitsuse tasandil. Keskvalitsusele kuuluvad ettevõtted on hõlmatud äriühingu üldjuhtimise tsentraliseeritud raamistikuga, ent sadamate ja kohalikele omavalitsustele kuuluvate ettevõtete kohta see ei kehti.
- (14) Läti ettevõtluskeskkonda pärsib endiselt korruptsioon ning huvide konfliktide ennetamine püsib jäik ja formalistlik. Rikkumisest teatajate kaitset käsitlevate õigusaktide vastuvõtmise viibimine kahjustab avaliku halduse usaldusväärsust ja tõhusust. Maksejõuetusmenetluse reguleerimist on viimastel aastatel oluliselt tugevdatud ja kuritarvitamise võimalusi seega vähendatud. Kohtute nõukogu on siiski soovitanud tegeleda maksejõuetus-süsteemis varasemate rikkumissüüdistuste uurimisega ja vaadata teatavad juhtumid uuesti läbi. Ta on ka soovitanud parandada kohtunike kvalifikatsiooni hindamist ja vaadata läbi olemasolevad distsiplinaarmed.
- (15) Mitteresidentidest kliente teenindavatel Läti pankadel on suurem oht olla kaasatud rahapesuga seotud tehingutesse. See tekitab probleeme Läti finantssüsteemi usaldusväärsusele, võib kahjustada selle mainet ning mõjutada negatiivselt investeringuid ja majanduskasvu. Rahapesuvastast raamistikku on hiljuti tugevdatud, ent olukorra kestlikuks parandamiseks on tarvis teha järjepidevaid jõupingutusi. Läti võttis hiljuti vastu seaduse, mille eesmärk on tunduvalt piirata rahapesu ohtu Läti finantssektorile. Selle peamised elemendid on finantseerimis- ja õiguskaitseasutuste vahelise teabevahetuse süvendamine ning varifirmadega toimuvate tehingute piiramine. Kõnealuse seaduse mõju ja tagajärgi on tarvis jälgida.
- (16) Komisjon on Euroopa poolaasta (2018) raames Läti majanduspoliitikat põhjalikult analüüsinud ja avaldanud selle tulemused 2018. aasta riigiaruandes. Ta on hinnanud ka 2018. aasta stabiilsusprogrammi, 2018. aasta riiklikku reformikava ning varasematel aastatel Lätile esitatud soovitude järelmeetmeid. Komisjon ei ole arvesse võtnud

mitte üksnes nende asjakohasust Läti eelarve- ja sotsiaalmajanduspoliitika jätkusuutlikkuse seisukohast, vaid ka seda, mil määral need vastavad liidu õigusnormidele ja suunistele, pidades silmas vajadust anda riigi tulevastes otsustesse liidu tasandi panus ja tugevdada seeläbi liidu üldist majandusjuhtimist.

- (17) Võttes arvesse kõnealust hindamist, on nõukogu 2018. aasta stabiilsusprogrammiga tutvunud ja tema arvamus ⁽¹⁾ kajastub eelkõige soovitusel 1,

SOOVITAB Lätil võtta 2018. ja 2019. aastal järgmisi meetmeid:

1. Saavutada 2019. aastal keskpika perioodi eelarve-eesmärk, võttes arvesse struktuurireformide rakendamiseks ajutise kõrvalekaldumisega lubatud paindlikkust. Vähendada madalapalgaliste maksustamist, nihutades maksukoormuse muudele allikatele, eelkõige kapitalile ja omandile, ja parandades maksukuulekust.
2. Parandada miinimumsissetuleku toetuse, minimaalse vanaduspensioni ja puuetega inimeste sissetulekutoetuse piisavust. Suurendada kutsehariduse ja -õppe süsteemi vastavust tööturu vajadustele ning soodustada väheste oskustega töötajate ja tööotsijate oskuste täiendamist. Parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust, kvaliteeti ja kulutasuvust.
3. Suurendada avaliku sektori tõhusust, eelkõige seoses kohalike omavalitsuste ja riigile kuuluvate ettevõtetega. Tugevdada avaliku halduse aruandluskohustust, kaitstes rikkumisest teatajaid, ennetades huvide konfliktide teket ja võttes järelmeetmeid pärast seda, kui on selgunud praegu toimuva varasemate maksejõuetusmenetluste läbivaatamise tulemused.

Brüssel, 13. juuli 2018

Nõukogu nimel

eesistuja

H. LÖGER

⁽¹⁾ Vastavalt määruse (EÜ) nr 1466/97 artikli 5 lõikele 2.